

דברים על הסרט "שיקגו"¹

יורם רבין

1. מתחילים סרט – על שמות של סרטים, מחזות זמר וכתבי הידה

המחזמר שיקגו עוסק, באישה קטנה (הן בחיים והן במימדה הפיזיים) – **רוקסי הארט**. היא קטנה, מכיוון שאין בה כל ייחוד. למעשה אין לה דבר (בעולם) פרט לחלומות: להיות יפה! (היא איננה יפה במיוחד); להיות מפורסמת! (היא איננה מפורסמת בשלב זה). ברגע של התפרצות כעס הורגת רוקסי את מאהבה, אשר הוליך אותה שולל, ונעצרת על-ידי משטרת העיר.

מדוע אם כן נושא הסרט את השם שיקגו? שם של עיר כה גדולה, ובה כל כך הרבה התרחשויות, על מה יכול ללמד? לכאורה, בחירה מוזרה של שם! משל למה הדבר דומה? לסרט על רצח שאירע בתל-אביב, ואשר ייקרא תל-אביב.

עמוס עוז, בספרו **מתחילים סיפור** (הוצאת כתר, 1996) עמד על-כך, כי: "פתיחת סיפור היא כמעט תמיד התקשרות חוזית בין הכותב לבין הקורא ... לפעמים יש בפסקת הפתיחה התקשרות חוזית סודית בין הכותב לבין הקורא מעל לראשם של הגיבורים, שאינם תופסים כי מאחורי גבם מחליפים הכותב והקורא קרצית עין משועשעת על חשבונם".

כך למשל, מדוע הכתיר ש"י עגנון את אחד מסיפוריו היפים בשם **סיפור פשוט**? הסיפור עוסק בבחור צעיר (הירשל) המתאהב בנערה (בלומה). לכאורה סיפור פשוט ורגיל. אך השם סיפור פשוט בא דווקא לרמז על כך כי הסיפור איננו כה פשוט. מרחוק כל סיפור נראה פשוט. מתקרבים, מסתכלים מקרוב, וסיפורי החיים אינם כה פשוטים.

ודוגמא נוספת: מדוע הכתיר צ'יכוב את אחד מסיפוריו המפורסמים בשם **כינורו של רוטשילד**? שהרי כותרת סיפורו של צ'יכוב "כינורו של רוטשילד" מוליכה שולל את הקורא בארבעה עניינים: רוטשילד שבסיפור אינו הנדיב הידוע, אינו כנר, הכינור אינו כינורו עד סמוך לסיום, ואף אין הוא גיבור הסיפור אלא רק דמות משנית, חלילן חתונות, יהודי עלוב ואביון. מדוע? התשובה לחידה בספרו של עמוס עוז (ספר מומלץ גם לתלמידי משפטים).

ונחזור לענייננו – מדוע נקרא הסרט בשם שיקגו? כבר בתחילה, לפני הרצח הראשון בה השם ומרמז לנו, כי הסיפור איננו סיפורה של רוקסי הארט, אלא **סיפורה של העיר שיקגו**. בהמשך מתברר כי אכן כך: לפני שנים רבות, בשנות העשרים של המאה הקודמת, התנהלה העיר שיקגו בהתאם לחוקיות מוזרה. נשים בכל רחבי העיר רצחו גברים, בעלים או מאהבים. הנרטיב חוזר על עצמו כל פעם מחדש:

(1) אישה הולכת שולל אחר גבר,

¹ הרצאה שניתנה במסגרת "קמפוסיינמה", בבית-הספר למשפטים ע"ש שטריקס, המסלול האקדמי, המכללה למנהל, ביום ה- 27 למאי 2004.

(2) לאחר שגילתה כי הולכה שולל היא רוצחת אותו ;

(3) לאחר מכן מתגייס עורך-דין מושחת בשם בילי פלין להציל את הרוצחת ;

(4) לצורך המשפט מגויסת גם העיתונות.

(5) האישה מזוכה ויוצאת לחופשי.

זהו מן "משל משולש" החוזר על עצמו ביחס לנאשמות שונות. כדי לעמוד על הנמשל כדאי להתייחס לכל אחד מגיבוריו של המשולש : נאשמת, עורך-דין ותקשורת :

2. הנאשמת – רוקסי הארט, וולמה קלי ורוצחות אחרות

רוקסי הארט גורמת למותו של מאהבה אגב התקפת זעם. זהו רצח חובבני, בלתי מתוכנן, ולאחר שיר אחד (שהרי מדובר במחזמר), בו היא מנסה לשקר ביחס לנסיבות המקרה, היא מודה ונעצרת על-ידי המשטרה. אכן, רוצחת חובבנית.

מה מגלה רוקסי בבית-הכלא? שני דברים: **הראשון**, היא איננה הרוצחת היחידה. בית-הכלא מלא נשים שרצחו גברים בנסיבות שונות; **שנית**, כפי שנראה, דווקא הרצח המעמיד את חירותה בסכנה יכול להגשים את חלומה - להפוך אותה לדמות מפורסמת. רוקסי מנצלת את מראה התמים, ובעזרתו של עורך-דינה והתקשורת הצהובה היא מתבלת את עברה הרגיל בשקרים גסים. רוקסי הופכת מתוקפן לקורבן, מתפרסמת והופכת לרוצחת סלבריטאית. והרי לכם, משל אקטואלי על הפיכתם של פושעים לסלבריטאים. כידוע, בעולם של תקשורת המונים המלא מניפולציות רגשיות, השחור הוא לבן, הלבן הוא שחור, הטוב הוא רע, והרע הוא טוב.

עבריינים סלבריטאים הם תופעה ידועה בארצות-הברית. בספרים, סרטים ושאר עלילות מככבים לעתים דווקא פושעים (ראו: ליאונרדו דיקפריו בסרט: **Catch Me if You Can**, בוני וקלייד, בילי הנער ודומיות אחרות). יש לציין, כי בשל השפעות של התרבות האמריקנית, ותקשורת ההמונים, תופעות כאלה אינן זרות גם לתרבות הישראלית (ראו: תופעת האופנובנק, פרשות פלטו שרון וכדומה). בעולם הפוך כמו זה שבו אנו חיים, יכול הקהל להזדהות גם עם פושע נקלה, בשל יופיו, תחכמו, תמימותו ורגישותו כביכול. בקיצור, פושע המוגש לנו כ"אדם" יכול להצטייר כדמות חביבה. זו כוחה של התקשורת המודרנית. בכוחה להפוך פושע לאדם רגיש וסובייקט להזדהות.

3. התקשורת – יצירתה של דרמה כערך עליון

מה תפקידה של התקשורת בסיפורנו? תפקידה הרגיל: התקשורת מתה למכור, ולכן היא "רצה" אחר הדרמה. העיתונים של שיקגו רוצים כותרות עסיסיות וצהובות. מוסריותם של גיבורי הכותרות אינה מעלה או מורידה, וכך גם לא האמת. כתבה טובה היא זו המוכרת עיתונים, וכך ממליכה העיתונות על שיקגו רוצחות מתוקשרות, מלכות ליום אחד, שהרי מחר יהיה רצח אחר.

4. הפרקליט – ניצחון במשפט כערך עליון

גיבור שלישי ואחרון הוא הפרקליט. אם לב הווייתה של התקשורת הוא מכירת עיתונים, שמשמעותה היא כסף. לב הווייתו של הפרקליט הוא ניצחון במשפט, בכל מחיר, שמשמעותו אף היא כסף. הפרקליט, בילי פלין, כמו התקשורת, הוא מושחת וכסף הוא מטרתו הנעלה והיחידה. הוא מופיע כמציל ומושיע, כמו גיבור מערבונים אורבני – קלינט איסטווד, אך בניגוד להרי המזוהם, אין מדובר באינדיבידואל טהור הנלחם מול מערכת מושחתת. נהפוך הוא – מדובר באינדיבידואל מושחת העושה שימוש בעיתונות הרקובה, ברפיסותו של חבר המושבעים, ושאר חולשות אנושיות, וזאת כדי לזכות רוצחות יפות מפשעה.

עו"ד בילי פלין עושה שימוש בטכניות שנויות במחלוקת כגון שימוש בעיתונות ככלי להשפעה על שופטים וחבר מושבעים. המתח בין חופש הביטוי של כלי התקשורת (כערך עליון המוגן בתיקון הראשון לחוקה) לבין עבירת הסוביודיצה (האיסור על פרסום בעניין תלוי ועומד) מטרידה מזה שנים את מערכות המשפט המערביות המקדשות את חופש הביטוי.

כאשר השחיתות פושה באנשי החוק, בפרקליטים (שליחי בית-המשפט) ובתקשורת, נדמת שיקגו כסדום ועמורה. זהו משל על המטרופולין המודרני שדייריו "מונשמים" במידע, פרסומות, תקשורת, רכילות וסנסציות.

מעבר לכל אלה זהו מחזמר ידוע (על בימות לונדון וניו-יורק) שהפך לסרט, זוכה 6 פרסי אוסקר לשנת 2003, לרבות בקטגוריה של "הסרט הטוב ביותר".